

بررسی سبک و شیوه استاد عبدالباسط در قرائت قرآن - 3

<"xml encoding="UTF-8?">

القاء معانی با صوت و لحن

در دو قسمت پیشین از صوت و لحن عبدالباسط، بسیار سخن گفتیم اما این را هم باید بگویم که صوت و لحن زیبا و عالی هنگامی ارزش دارد و به کار می آید که در خدمت القاء بهتر مفاهیم و معانی قرآنی به مستمعین قرار گیرد و گرنه، نه تنها صوت و لحن زیبا در قرائت قرآن یک ارزش به شمار نمی آید بلکه جنبه منفی پیدا می کند و چونان حجاب ضخیمی، مانع از قرار گرفتن مستمعین در مسیر فهم مضامین عالییه آیات الهی می گردد. اینجاست که به جای آنکه توجه شنوندگان بیشتر به معنای آیات جلب شود به آوازه خوانی و هنرنمایی قاری جلب می شود. و به جای آن که صوت و لحن در خدمت آیات نورانی وحی قرار گیرد گویا این قرآن است که ابزاری شده برای خودنمایی یک خواننده. اما عبدالباسط با آن معنویت و خلوصی که در تلاوت قرآن دارد کسی است که تمام استادی، هنر و نبوغش را به خدمت قرآن در آورده و تمام تلاشش را به خرج می دهد تا در اکثر قرائت هایش با انتخاب آهنگی متناسب با معنای آیه، هر چه بهتر و بیشتر، کلام پروردگار را در دل و جان مستمعین، نقش ببندد. در این زمینه بد نیست نظر متفکر شهید، استاد مرتضی مطهری را هم یادآور شویم:

«... حالا واقعاً زیبایی قرآن را حس می کنم، مخصوصاً وقتی که با آهنگ لطیف و زیبایی خوانده شود. این قرآن های عبدالباسط، بعضی از قرائت هایی که کرده است، البته من همه را گوش نکرده ام، بعضی قسمت ها که مخصوصاً آهنگی انتخاب کرده با موضوعی که در آن آیه است تناسب دارد، تأثیرش عجیب است مثل آیه «یا ایته النفس المطمئنه» یا سوره «إذا الشمس کورت». غالباً هر چه خوانده این جور است. سوره «إذا الشمس کورت» را با آهنگی متناسب با معنی آن خوانده است». (1)

شهید مطهری در جای دیگری می گوید: «[قرائت] قرآن عبدالباسط چرا این قدر در تمام کشورهای اسلامی توسعه پیدا کرده است؟ برای اینکه عبدالباسط با صد و آهنگ عالی و با دانستن انواع قرائت ها و آهنگ ها و شناختن اینکه هر سوره ای را با چه آهنگی باید خواند، می خواند: فرض کنید خواندن سوره «شمس» یا «و الضحی» با چه آهنگی مناسب است». (2)

تجوید، اختلاف قراءات و وقف و ابتدا

حال که بحمدالله از مباحث صوت و لحنی درباره قرائت و سبک عبدالباسط فراغت یافتیم خوب است اشاره ای هم به «تجوید»، «اختلاف قراءات» و «وقف و ابتدا» در قرائت او بکنیم. وی علاوه بر حفظ قرآن در 10 سالگی، تجوید و اختلاف قراءات را هم در آغاز نوجوانی فرا گرفت بدین ترتیب که قرائت های هفتگانه را تا 12 سالگی و بقیه قرائت ها را تا 2 سال بعد آموخت یعنی در 14 سالگی قرائت های ده گانه (قراءات عشره) را به خوبی آموخته بود.

عبدالباسط در بسیاری از قرائت هایش علاوه بر خواندن قرآن طبق روایت حفص از عاصم، قرآن را به روایت ها و قرائت های دیگر نیز خوانده است. و به گفته آقای صداقت علی - از شاگردان عبدالباسط در کشور پاکستان -

استاد عبدالباسط طی سفری که به کشور پاکستان داشته، تمام قرآن را به روایت «ورش» تلاوت کرده است. در زمینه قواعد تجوید و رعایت مخارج، صفات و احکام حروف، عبدالباسط از دقیق ترین قراء، مصری محسوب می شود تا آنجا که می توان گفت او از «تقوای تجویدی» برخوردار بود. او مانند برخی قاریان نبود که به جهات گوناگون و از جمله به جهت زیباتر شدن آهنگ و خوشامد مستمع، تجوید را زیر پا می گذارند. بلکه کاملاً به تجوید و اجرای دقیق قوانین آن پایبند و مقید بود. همین دقت درباره انتخاب محل وقف و ابتدا نیز مشهور است و در اکثر موارد از وقف و ابتدای خوبی برخوردار است. پیشتر گفتیم یکی از عوامل مهمی که بر بهتر رعایت کردن قواعد «تجوید» و «وقف و ابتدا» تأثیر به سزایی دارد نفس طولانی است. و عبدالباسط از این موهبت الهی برخوردار بود و از آن به خوبی در جهت اجرای قواعد و قوانین علمی قرائت بهره می برد.

تقلید از سبک عبدالباسط

اساتید قرائت قرآن برای یادگیری قرائت، معمولاً به مبتدیان - که عموماً کودک و نوجوان هستند - سفارش می کنند قرائت های استاد عبدالباسط را گوش دهند و از آن تقلید نمایند. این سفارش دلایل متعددی دارد که به مهم ترین آنها اشاره می کنیم:

1. نخستین دلیل، صدای نازک اوست که تقلید از قرائت وی را برای کودکان و نوجوانان که قاعدتاً دارای صدای نازکی هستند، آسان تر می سازد. بر همین اساس، کسانی که در سنین بالاتر قرار دارند و در عین حال از صدای نازکی برخوردارند نیز می توانند از سبک وی تقلید نمایند.
2. دلیل دیگر، سبک جذاب عبدالباسط است. این سبک با زیبایی و دلنشینی کم نظیری که دارد به راحتی می تواند مبتدیان و به ویژه کودکان و نوجوانان علاقمند به یادگیری قرائت قرآن را جذب نماید. این در حالی است که برخی سبک ها تنها می تواند برای قاریان با سابقه که بر بسیاری از نکات فنی توجه می کنند، جذابیت داشته باشد و مبتدیان و به ویژه افراد کم سن و سال، هیچ لذتی از آن قرائت ها و سبک ها نمی برند.
3. دلیل مهم دیگر، رعایت دقیق قواعد تجوید به وسیله اوست. نوآموز با استماع قرائت های عبدالباسط و تقلید از وی از همان آغاز با اجرای صحیح و دقیق قواعد تجویدی آشنا می شود و در این جهت از وی الگو می گیرد. قرآن آموز از همان ابتدای کار، این نکته را به صورتی ناخودآگاه از عبدالباسط فرا می گیرد. که برای داشتن قرائتی زیبا و مورد پسند، لازم نیست نسبت به پیاده نمودن قواعد تجوید، سهل انگاری نماییم و آنها را درست و کامل اجرا نکنیم.

در پایان این نکته را متذکر می شویم که اینکه گفتیم اساتید برای آغاز راه، تقلید از عبدالباسط را توصیه می کنند بدین معنا نیست که این سبک به درد قوی تر نمی خورد و قاریان پخته و کارکشته از این سبک بهره مند نمی شوند بلکه قاریان بزرگ در ایران و کشورهای مختلف وجود دارند که کاملاً و یا تا حدودی به تقلید و تحت تأثیر قرائت و سبک استاد عبدالباسط می خوانند که از جمله آنها در ایران آقایان حسن رضائیان و کریم منصوری می باشند. آن چه مهم است این است که سبک عبدالباسط این ویژگی را دارد که علاوه بر آن که قاریان ممتاز و کارکرده می توانند از آن استفاده کنند برای مبتدیان نیز بسیار مفید و مناسب است.

پی نوشت ها :

1. نبوت، ص. 236.

2. حماسه حسینی، ج 1، ص 224.